

мыецца — гасьцей чакайце. Зязюля — гады нам лічыць. *Знакаў* — процьма: толькі разгадвай...

Надараецца сустрэць *знакі* й больш глябальныя, вяшчунскія: калі ўся, здаецца, прырода, усясьвет намагаюцца адкрыць нашу душэўную відушчасьць. Згадваюць, што ў травеньскі дзень няміскае трагедыі гэтаксама быў *знак*: у Петрапаўлаўскай царкве паблізу бядотнага пераходу апоўдні чуўся немы голас, ад якога ў жудасьці прыгнуліся ніц і сьвятары, і вернікі. Ці то перасьцярожна кленчылі, ці раскайна... Але ж ні да кога з тых, хто ў пару Сашэсьця Духу Сьвятога — на Тройцу — буйна гуляў у атачэньні пяці храмаў, голас не прыйшоў. Пэўне, *знакі* зьяўляюцца, калі мы гатовыя іх прыняць ды зразумець. Расчытаць іхны векавечны шыфр.

Але ж даліся нам, цывілізаваным невукам, у *знакі* гэтыя дзядоўскія павер'і. Мы цяпер хіба што й ведаем *знакі нотныя, матэматычныя, карэктарскія, хвабрычныя* альбо *хвірмовыя*. Ды яшчэ *знакі адрозьненняў* — усялякія нашыўкі, пагоны, бэдзы, што падвышаюць статус нашых асобаў, вылучаюць нас сярод іншых. Надзвычай любім, праўда, *знакі нагородаў* — зіхоткія — ды *вадзяныя знакі* — бачныя адно на прасьвет. Дый ня дзіва: дзяржаўныя *знакі якасьці, пашаны* гэтаксама павыдумляныя, каб нас удала падзяліць — на Выгодных і Не. Быццам няякасная праца — увогуле праца... Затое ходзячы й жывучы *пад знакам* недарэчных ідэяў ды лёзунгаў, гуртуючыся ў *знак* чужапаклонства, галасуючы ў *знак* згоды, мы ўшчэнт вынішчылі *мяккі знак* — лагодную адметнасьць нашае мовы й характараў. Ажно давялося Сержуку Сокалаву-Воюшу пісаць паэму-ўхвалу ці рэквіем „*Мяккі знак*“. Ды мы самі застаемся залішне мяккімі, ня маючы ў гэтым аніякіх *знакаў прыпынку*, не зважаючы на *дарожныя знакі* гісторыі. А між тым і *знакі Задыяку*, і народныя *знакі-коды* нашага бытаваньня ў Сусьвеце чакаюць, пакуль мы ўбачым, пачуем іхны дасыл. Пакуль адолеем *знак* бяды над лёсам, што спакваля ўрастае ў нашу сьвядомасьць *радзімым знакам*, — *знак чорнае былі духу й памяці*.

Золата

Сяргей Харэўскі

На вырабы з гэтага зіхоткага жаўтаватага мэталу ў Беларусі ставяць кляймо з выяваю зубра. І гэтае *золата* лічыцца адным зь лепшых у сьвеце. *Золата* патрапіла ў наш край разам са славянамі. Упрыгожаньні зь яго цаніліся, бо атаесамляліся з бляскам сонца. Аднак жа ў Беларусі *золата* ніколі не здабывалі. Мо таму беларусы ставяцца да яго абстрактна. Як да выпадковасьці. „*Залатая ліхаманка*“ для беларускага вуха — экзотыка зь дзіцячае літаратуры. Гэтак, ні багомленьня, ні грэблівасьці. *Золата* сабе й *золата*.

Беларусы шануюць у *золаце* хіба ягоную эстэтыку, чыстую, рэдкую, няўлоўную. Ці ня ў кожнага беларускага паэта мы сустрэнем радок пра *золата*... *Золата* прамянеў, *золата* валасоў, *золата* восеньскага лісьця. Але, бадай, нічога пра мэтал, за які нехта можа гінуць.

Залатыя словы — трапныя й важкія. *Залатое сэрца* — бескарысьлівае й чыстае, бяз плямінаў іржы. *Залаты чалавек* — фамільярнасьць у дачыненьні да чалавека з *залатым сэрцам*.

Золата шырэй увайшло ўва ўжытак беларусаў па вайне. Яно стала даступным у выглядзе пярсцёнкаў ды завушнічак, якія раней насілі хіба што пань альбо цыганы. *Золата* стала таньнейшым, бо яго здабывалі на Калыме, усяго толькі коштам вязняў, між якіх былі й беларусы. Многія праз тое *золата* не вярнуліся дахаты.

Матчына *залатая* жуковінка. Даўно ня ношаная, амаль новая. Самая дарагая рэч у хаце. Рэліквія.

Пазьней, на мяжы 80-х гадоў, у моды ўвайшлі *залатыя* зубныя пратэзы. Беларусы ўстаўлялі сабе фіксы з дарагога мэталу, ня ведаючы, куды ж, апроч уласнага роту, укладзіць заробленыя грошы.

Сёньня *золата* здабываюць не гаротныя беларусы-нявольнікі, а велізарныя беларускія „Белазы“, якія вернуць вечную мерзлату недзе ў далёкай Якуціі.

Золата — гэта надзея. Як пісала Ларыса Геніюш:

Квадраты дзён,
запоўненыя працай,
між імі — сонца *залаты* прасьвет.

А яшчэ *золата* — гэта крыж на тарчы ваяра з нашае Пагоні. Гэта сымбаль недасягальнае чысьціні Крыжа Сьвятога Эўфрасіньні Полацкай. Рэчы не для штодзённага ўжытку. *Золата*.

Зона

Сяргей Дубавец

Слова „*зона*“ належыць да групы звышадкрытых, „крэпкіх“ словаў, якія сярод іншых вылучаюцца сваёй аголенасьцю і таму звычайна разбураюць эстэтыку беларускага верша і прозы. Падобна як ненарматыўная лексыка. Гэта звязана з агульным спэцыфічным стаўленьнем да эротыкі, як да нечага непрыстойнага, распуснага і заганнага. Узбуджэньне эрагенных *зонаў* у краіне, дзе „сэксу няма“, магло сьведчыць толькі пра адно — пра вашу глыбока схаваную шпіёнскую сутнасьць. Румянец сорама афарбоўваў шчокі...

Звышэмацыйная *зона* прыйшла ў беларускую мову з расейскай, выцесніўшы свае словы — кола, прасьцяг, абшар, пас або пояс, якія не вытыркаюцца з агульнага эмацыйнага поля мовы.

Зона, якая асацыюецца з турмой, Чарнобыльскай катастрофай і ваеннымі канфліктамі, за савецкім часам, як і многае тады, набывала адваротную эмацыйную афарбоўку. У пасьпяховага кіраўніка ўсе справы знаходзіліся „ў *зоне* асаблівай увагі“, сацыялістычнае спаборніцтва мела *зональную* структуру, гарадзкія паркі на турыстычных схемах называліся „*зонамі* адпачынку“, а возера Нарач — „курортнай *зонай*“. Зэкі адкідаліся з *зоны*, на якой адбывалі тэрмін, і траплялі ў *зону* асаблівай увагі. Адрозьнівалі *зоны* паводле прыназоўнікаў: у *зоне* і на *зоне*.

Няма сумневу, што з пашырэньнем беларускае мовы, дакладней кажучы — эмацыйна неафарбаванай лексыкі, якога беларуская мова разам з мовамі развітых эўрапейскіх краінаў выразна адрозьніваецца ад расейскай, і што, у сваю чаргу, сьведчыць пра дэмакратычны ўнутраны патэнцыял народу, слова „*зона*“ застанецца ў нашым лексыконе адно гістарычным знакам катастрофы і акупацыі.